

Orgaan van de „Vereniging Vrienden van de Zaanse Schans”

Redactie: Parkstraat 44, Zaandam

Administratie: Jan Bestevaerstraat 2, Koog aan de Zaan

Verschijnt 3-maandelijks

September 1973 No. 47

Pakhuis de Lelie wordt Kijkschuur op de Schans

De nieuwste aanwinst op de Zaanse Schans is het lange pakhuis uit Westzaan. Reeds in 1972 waren de onderdelen naar de Schans vervoerd en opgeslagen. Bij het demonteren waren er geen bruikbare maten genomen, zodat de tekenaars klauterend over spanten en gebinten hun opmetingen hebben gemaakt. De gegevens leverden de legpuzzel op waaruit de Lelie tenslotte weer is herboren. Veertien zware hoofdgebinten konden weer worden gebruikt, zes stuks werden nieuw toegevoegd om het pakhuis geschikt te maken voor zijn nieuwe functie als kijkschuur op de Schans.

Bij het woord pakhuis denkt men meestal aan de hoge zware gebouwen met vele verdiepingen zoals die in de steden bij de havens staan. Deze waren aldus gebouwd voor optimaal gebruik van het kostbare stedelijk vloeroppervlak, zo hoog als men maar hijsen kon.

Maar in 't veld rond Westzaan lagen de problemen anders. Op de typische lange veeneilandjes met slappe bodem werd niet in de hoogte gebouwd maar in de lengte, met de verkaveling mee, om bergruimte te maken. En zo lang er lengte was bestond er geen noodzaak het in de hoogte te zoeken. Niet alleen in Westzaan maar

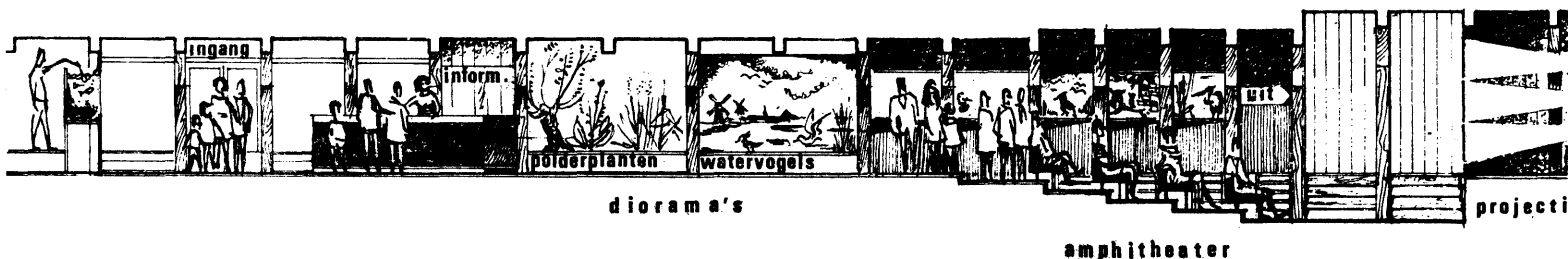
overal elders in de Zaanstreek werden de pakhuisen zo uitgevoerd.

In Oostzaan bij de Haal en de Heul schieten de vooroorlogse kippehokken tientallen meters het veld in.

De situering van het pakhuis aan het eind van het Zeilenmakerspad moest dus ook in de lengterichting van de verkaveling plaatsvinden ondanks het feit dat het aantrekkelijk leek om het pakhuis dwars te zetten ter afscherming van het gezicht op de parkeerplaats.

Vanaf de nieuwe parkeerplaats, 60 meter lopen door 't veld, bereikt u de ingang van het pakhuis. Via een ramp, schuin oplopend, komt u binnen. Deze schuine loopbrug is gemaakt in plaats van de gebruikelijke trapjes, op verzoek van de bond van invaliden. Nu kunnen ook invaliden in rolstoelen de ruimte bezoeken.

Zo zijn er meer voorzieningen aangebracht die voortkwamen uit de nieuwe bestemming van het pakhuis. Telkens sta je dan als architect voor de keus: moet de nieuwe toevoeging duidelijk van vandaag zijn wat betreft de vormgeving, of zoek je naar een passende historiserende konstruktie. De schuine houten loopbrug is gedetailleerd zoals de eenvoudige padsbruggen van ouds-

LANGS-DOORSNEDE

KIJSCHUUR DE LELIE

amphitheater

projecti

her tot op de dag van vandaag simpelweg getimmerd worden, geen probleem dus.

De noodzakelijke tochtput tussen entree en expositieruimte is een toevoeging van vandaag.

Detailering en materiaalkeus (spiegeldraadglas) van de strakke pui zijn duidelijk modern, waarbij getracht is kwa kleur en vorm aan te sluiten bij het sterke, utilitaire aanzien van het historische gebouw. Een onorthodox grapje is de deurgreep van blank eiken, vastgezet met koperen schroeven en voorzien van een zeventiende eeuws profiel.

Op dezelfde wijze zijn meubilair, expositieschotten, balie, zo simpel en bruikbaar mogelijk uitgevoerd.

De balie is gemaakt voor verkoop van boekjes en prenten. Maar hij kan ook dienst doen bij een receptie: door 't weghalen van een deksel komen twee spoelbakken tevoorschijn. De schuur is voor vele doeleinden gemaakt.

Er is een klein amphitheater rond een podium met een bescheiden toneelakkommodatie. De banken in het amphitheater zijn uitgevoerd van grenen regelwerk met daarop een zitting van eiken latten. Niet recht en stram zoals een pakhuis doet verwachten, maar wel degelijk aangepast aan de ronde vormen van 't menselijk lichaam. U kunt hierdoor best een uurtje op die banken doorbrengen, luisterend naar een voordracht, kamermuziek, een lezing.

Bezoekers van de tentoonstelling kunnen er een diapro-

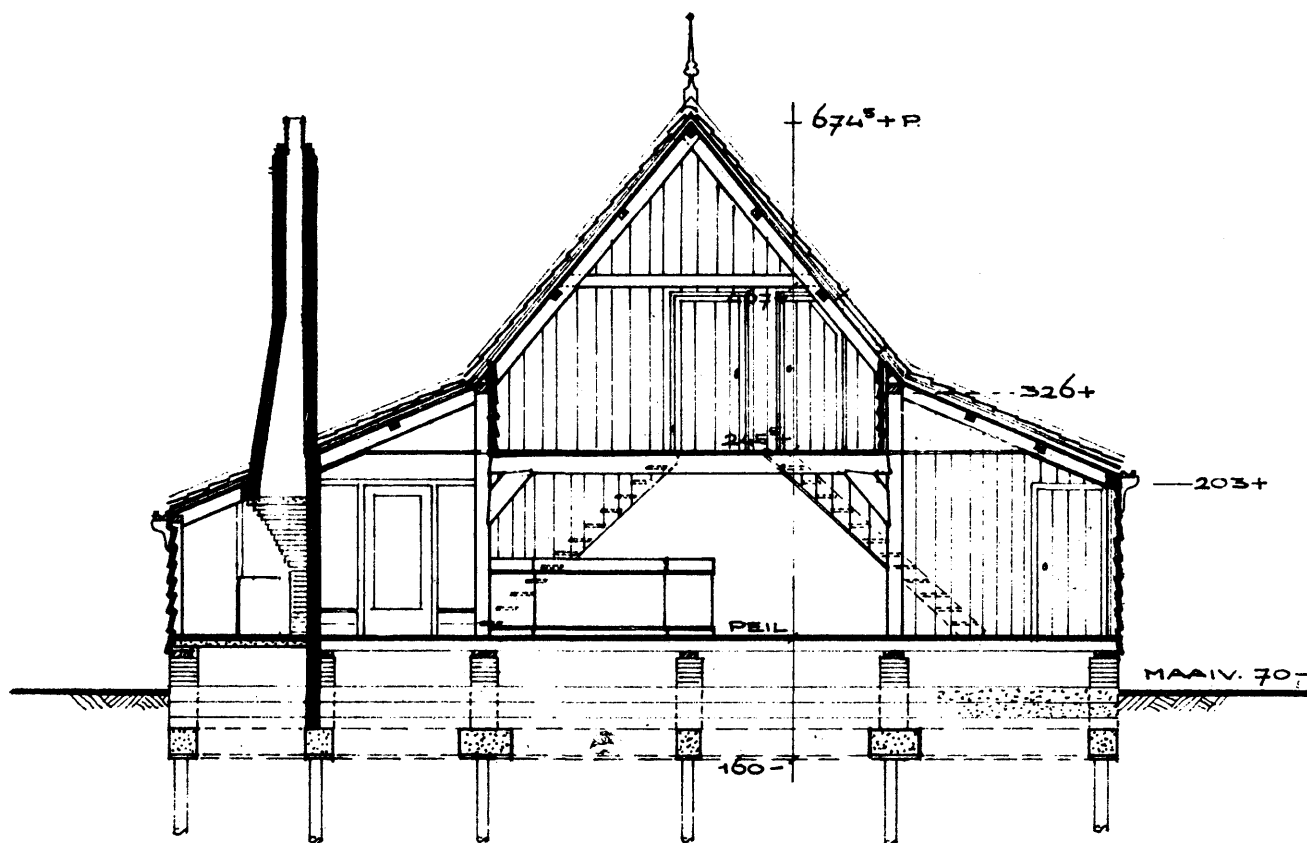
jectie volgen met een nadere toelichting op het ge-exposeerde. In eerste instantie is er zelfs gedacht aan een multiscreen-project, waarbij 6 of 9 diaprojektors een complex programma afdraaien. Boeiend, maar voorlopig nog te kostbaar.

Tenslotte biedt het pakhuis nog ruimte voor verenigingswerk: er zijn drie zaaltjes van plm. 5 x 10 m op zolder.. Bij de herbouw van de Lelie werd veel nieuw materiaal gebruikt. Van de oude vloer en van het schothout was niets meer over.

Wat zich echter bij deze rekonstruktie duidelijk zeventiende eeuws heeft voorgedaan is het hoge werktempo en het grote bouwplezier. In drie en een halve maand werden de 350 heipalen en meer dan 100 m³ hout verwerkt, werden de perfect uitgevoerde houtverbindingen in de kap gemonteerd, en al het meubilair vervaardigd, de firma Holleman heeft dit alles binnen de kortst mogelijke termijn gerealiseerd.

Dankzij dat snelle bouwtempo kon reeds dit seizoen ge-experimenteerd worden met een tentoonstelling: „Tegels van Toen". Volgend seizoen zal er in de Lelie een natuurhistorische tentoonstelling worden ingericht. U zult er diorama's kunnen bewonderen met de weidevogels en planten zoals die thuishoren in 't Zaanse veld waarin ook dit pakhuis heeft gestaan.

Cornelis de Jong, De Rijp

DWARSDOORSNEDE

Onze elfde jaarvergadering 1973

Op dinsdag 23 oktober, ledenvergadering te houden in Restaurant „De Walvis” in de zaal „Het Blauwe End” aanvang 8 uur.

Dit is onze enige wijze van uitnodiging.

Agenda

Opening

Notulen van de vergadering van 8 nov. 1972

Ingekomen stukken

Bespreking Jaarverslag

Verslag van de penningmeester

Rapport kascommissie;

benoeming nieuw lid van de commissie

Betuursverkiezing;

aftredend is de heer J. Vercouteren

PAUZE

Vertoning van lichtbeelden van oud-Zaandam toegelicht door B. IJskes en A. Bouman
Rondvraag en sluiting

JAARVERSLAG 1972—1973

Dit jaarverslag zal weinig boeiend blijken te zijn en zal ook niet kunnen bogen op omvangrijkheid, waarschijnlijk omdat uit verenigingsoogpunt het afgelopen jaar weinig spectaculair is geweest.

Allereerst dienen we het grote verlies te memoreren dat de Stichting en de Vrienden geleden hebben bij het dit jaar overlijden van de heer Frans Mars. Van de oprichting af was hij een intens meelevend lid van onze vereniging. Veel heeft hij ook voor ons orgaan, Anno 1961, betekend. Dat, wat door hem als kunstenaar en als heemkundige is gedaan, is voor de Zaanstreek van onschatbare waarde.

In het bestuur van de vereniging heeft een mutatie plaatsgevonden. De heer D. de Boer heeft zijn penningmeesterschap overgedragen aan de heer J. Benjamin. Wij danken de heer De Boer voor de wijze waarop hij onze vereniging heeft gediend. De groei van het ledental van de vereniging is helaas achter gebleven bij de groei van het aantal bezoekers van de Schans. Ledenwinst blijft noodzakelijk, want dat betekent meer geld en dus een grotere afdracht aan de Stichting. En dat is toch een van onze doelstellingen! De dit jaar aan de Stichting overgemaakte som bedroeg f 15.000,—.

De op 18 augustus j.l. gehouden Folkloredag-nieuwe-stijl — waar ook wij weer met een stand tegenwoordig waren — is een daverend succes geworden. Nog meer bezoekers dan andere jaren, maar helaas minder aanmeldingen voor onze vriendenclub (10 nieuwe leden). Wel is door verkoop van plaatwerk e.d. een bedrag van rond f 400 in de kas gevloeid, hetgeen zeer verheugend is.

Dit jaar moest de drukkerij, die vanaf het begin Anno gratis deed verschijnen, om economische redenen besluiten ons voortaan de drukkosten in rekening te brengen. Wij hebben alle begrip voor dit besluit en wij danken Drukkerij Huig oprecht voor alle jaren dat ons blad OM NIET door haar werd gedrukt en voor de wijze waarop zij ons thans weer tegemoet gekomen is. Een vergroting van het aantal leden (of een vrijwillige verhoging der contributies) kan deze financiële uitgave weer compenseren.

OPENING VAN DE TENTOONSTELLING „TEGELS VAN TOEN”

Op woensdag 27 juni is deze tentoonstelling die tot 30 september duurt, geopend. Zoals bekend wordt deze gehouden in de kijkschuur voormalig pakhuis „De Lelie” staande aan de Zaanse Schans.

Deze gebeurtenis betekende eveneens de opening van de kijkschuur.

Als eerste voerde het woord voorzitter D. Metselaar van de Stichting Zaanse Schans. Hij sprak de wens uit dat van dit vestzak-theater, door culturele verenigingen een druk gebruik zal worden gemaakt.

Drs. A. L. den Blaauwen, hoofd van de afd. Kunstnijverheid van het Rijksmuseum, achtte deze expositie, die hij mocht openen, van groot belang om een groter publiek van dit werk te laten genieten. Hij zette daarna uitvoerig uiteen, de historie van het maken van tegels.

Hierna maakten de genodigden een rondgang langs deze belangwekkende expositie.

OUD ZAAANSE JAARMARKT

Deze jaarmarkt, voorheen geheten Folkloredag, werd op 18 augustus gehouden, begunstigd door schitterend weer. Deze folkloristische Jaarmarkt werd dit jaar georganiseerd door een comité uit de buurtbewoners. En hij kon er wezen.

Er was weer van alles te koop en te zien. Te zien: kantklossters, koperslagers, houtsnijders (voor taai-taai-poppen), mandenvlechters; te koop: Zaanse korstjes, duivekaters en poffertjes, met elkaar 50 attracties. Ook onze vereniging stond weer met een propaganda-tent, de dames in Zaanse kostuum droegen bij tot de belangstelling. Wij wonnen nieuwe leden en verkochten voor f 400 aan plaatwerken.

De gebruikelijke oude brandspuiten en hun bizarre „bemanning” zorgde natuurlijk weer voor de nodige hilariteit.

Naar schatting zijn er 40.000—50.000 bezoekers geweest. Er waren ook veel vreemdelingen. Telkens kon men — ook bij onze tent — Engels, Frans en Duits horen spreken. De tentoonstelling „Tegels van Toen” stond eveneens in de belangstelling.

GOED JAARS ENDJES

Ditmaal alleen berichten over huizen, die ter plaatse worden gerestaureerd.

✧ **Lagedijk 47** (Koog a.d. Zaan)

Lagedijk 47, hoek Jan Bestevaerstraat zal door de gemeente, die eigenaar is, in overleg met Monumentenzorg zoveel mogelijk in de oude staat worden gebracht.

Het bijzondere van dit huis is nog, dat dit het geboortehuis is van Adriaan Pelt, die later een hoge functie bekleedde bij de Verenigde Naties.

✧ **Theehuisje Zuidende 32** (Koog a.d. Zaan)

Bij sloopwerkzaamheden bij Everbly Vaten is een, oorspronkelijk ingebouwd, theehuisje vrijgekomen, dat men in zijn oorspronkelijk staat hoopt te herstellen.

✧ **Voormalig Weeshuis Westzijde 208-210 e.s.** (Zaandam)

Stichting „Zaans Skoon” is eigenaar geworden van verscheidene panden aan de Westzijde. Behalve Westzijde 202 (stempelfabriek Van der Brug), omvat het complex

een voormalig weeshuis plus twee erachter staande houten huizen haaks op de Zaan.

Weliswaar is de voorzijde van 208-210 geheel van steen maar vooral de huisjes aan de Zaankant, no. 204-206, zijn juweeltjes op het gebied van houtbouw.

✧ **Het huis met de haan, Oostzijde** (Zaandam)

In afwachting van een subsidie van de Provincie of van het Rijk, heeft de gemeente Zaandam f 10.000 beschikbaar gesteld o.m. voor onderhoud ter plaatse, van dit fraaie houten huis.

Het staat aan de Oostzijde no. 256-258. Ook voor de

✧ **„Skeve Skans” Oostzijde** (Zaandam)

geldt dit crediet. D.w.z. om het pand voorlopig ter plaatse te herstellen.

✧ **Pakhuis „de Lelie”**

Thans genaamd kijkschuur, is op 27 juni 1973 als tentoonstellingsgebouw geopend. Voor bijzonderheden zie elders in dit orgaan.

BERICHTEN

Oude nummers van ons orgaan

Wij zijn nog in het bezit van oude nummers van ons orgaan, en wel nrs. (12+13), 14, (18+19), 20 21, 22, 23, (24+25), 26, 28, 29, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44 en 45. Prijs f 0,50 per stuk, dubbele nrs f 1,—. Portokosten f 1,75 per zending. Te veel betaalde porto wordt teruggegiereerd. Postgiro 626379 t.n.v. 2e secretaris B. IJskes, Zonnewijzerspad 6, Zaanse Schans, Zaandam.

En voor het opbergen hiervan

kunnen wij u een bijzonder mooie map leveren, gefabriceerd van z.g. Zaans bord. Als u de nummers van „Anno 1961” dus zorgvuldig wilt bewaren is dit de aangewezen weg.

Het „Zaans bord” is gemaakt in de laatste windpapiermolen ter wereld, gebouwd in 1692, en wel volgens de oude methode.

Op de voorzijde een afbeelding van het medaillon uit het middengedeelte van een deurkalf. Deze deurkalf komt uit het huis eertijds staande aan het Pantepad te Zaandam daterend uit 1643.

De prijs is f 5,—; franco per post f 6,—. Te betalen bij B. IJskes, Zonnewijzerspad 6, Zaanse Schans, Zaandam (postgiro 62 63 79).

Lid voor het leven

Wij kennen reeds jaren het lidmaatschap voor het leven. Tot nu toe was de totaal contributie f 200,—. Thans is besloten om dit bedrag te brengen op f 300,— ineens.

NIEUWE LEDEN

die wij hartelijk verwelkomen:

De heer J. C. Bank, Zaandam

De heer P. de Ronde, Zaandam

De heer H. Schaap, Zaandam

De heer J. Roos, Koog a. d. Zaan

De heer H. Schipper, Koog a. d. Zaan

De heer Diego Cunatti, Zaandijk

De heer Karl Gnehm-Keller, Zaandijk

Mevrouw M. de Goede—Visser, Krommenie

De heer A. C. Slooten, Wormer

De heer F. W. Jansen, Amsterdam

De heer C. M. Valenteyn, Amsterdam

Mevrouw M. Geugjes—van Houten, Haarlem

De heer H. G. Moen, Den Helder

De heer G. Ouwehand, Katwijk a. d. Rijn.

„Vereniging Vrienden van de Zaanse Schans”

Goedgekeurd bij K.B. van 16 augustus 1967.

Secr.: R. de Hoog, J. Bestevaerstr. 2, Koog aan de Zaan.

Penningm.: J. Benjamin, T. Slagterstraat 1, Westzaan.

Postgiro 74 28 99 ten name van:

Penningm. Ver. Vrienden v.d. Zaanse Schans, Westzaan.
